

LLETRES

Anna Murià, *in memoriam*

Joaquim Espinós

Recorde com la vaig conèixer. Amb la intenció de recuperar l'èxode dels republicans espanyols de l'oblit a què l'havia condemnat el pacte de silenci de la transició democràtica, el Grup d'Estudis de l'Exili Literari de l'Autònoma de Barcelona va organitzar el Primer Congrés Internacional sobre "L'exili literari espanyol de 1939", a finals de novembre de 1995. Anna Murià hi havia anat a contar la seua experiència, el seu exili personal, junt amb d'altres escriptors. Amb activitats com aquella, els organitzadors havien sabut il·lustrar els necessaris estudis crítics sobre la literatura que generaren aquells anys d'incerteses i naufragis amb la presència d'alguns dels seus supervivents. Aleshores jo estava treballant en la tesi sobre Agustí Bartra, i poder parlar amb qui havia estat la seua companya i principal valedora va ser tota una experiència. Era fer realitat humana el que fins aleshores havia romàs en el de vegades nebulós i fred món dels llibres. Des del principi vam simpatitzar. Ella m'ho va posar molt fàcil. Era una dona cordial, afectuosa, i malgrat la seua edat –noranta- dos anys !- ben lúcida encara. Naturalment, el fet que ja haguera llegit un article meu sobre Agustí i que li haguera agradat va facilitar les coses: Agustí va ser la seua gran passió, i encara, en recordar-lo, s'emocionava. Després van venir les cartes, les notícies i consultes telefòniques sobre la marxa de la tesi, les confidències amistoses, les paraules d'ànim, els regals, els intercanvis de llibres, la visita a la Residència Vallparadís a Tarrassa, el pròleg al meu llibre sobre Bartra, una última visita... Més tard les telefonades s'espaiaren, ella ja no podia escriure, i fins i tot les converses telefòniques resultaven dificultoses. Estava molt velleta... Demanava per ella als amics comuns i sabia que estava bé, que conservava el cap prou clar, però que cada cop es trobava més cansada de tot. Fins que, inesperadament – quan no és inesperada la mort? - m'arribà la notícia del seu traspàs, el 27 de setembre passat. Tenia noranta-vuit anys, i amb ella moria un testimoni vivent de la història del segle XX. Els seus ulls, que vaig conèixer ja cansats, havien vist dues guerres - la civil espanyola i la segona mundial- i un llarg exili en terres americanes. Guerra i exili: el signe del segle que ja és història. Història, però, viva.

Anna Murià nasqué al món de les lletres en el context il·lusionant i convuls dels anys vint i trenta. Va compaginar l'activitat política en partits nacionalistes com Acció Catalana o Esquerra Republicana amb la creació literària. A partir de 1926 publicà articles i contes en diaris i revistes - *La Dona Catalana*, *La Rambla*, *Meridià* o *Diari de Catalunya*-. Publicà, a més, dues novel·les: *Joana Mas* (1933) i *La peixera* (1938); i dos assajos: *La revolució moral* (1934) i *El 6 d'octubre i el 19 de juliol* (1937). Amb aquestes obres, Anna Murià se situa al costat d'altres dones escriptores com ara Mercè Rodoreda, Carme Montoriol, M. Teresa Vernet, Rosa Leveroni, Clementina Arderiu o Rosa Maria Arquimbau que al voltant de la Segona República van trobar el marc de llibertat i l'estímul intel·lectual adient per a desenvolupar la seua obra. Tot aquest món extraordinari desaparegué per sempre amb la victòria feixista. Com tants d'altres escriptors, polítics o senzillament ciutadans compromesos amb la causa republicana o catalanista, hagué de crear els

TEIXITS SALVADOR

els teixits que tenen estil

Indústria, 33 - Tel. 93 725 65 90 - 08202 Sabadell

Pirineus. A l'abril de 1939 s'hostatjà a Roissy-en-Brie, junt amb un il·lustre i nodrit grup d'escriptors catalans, entre els quals estaven Francesc Trabal, Joan Oliver, Pere Calders, Armand Obiols o Mercè Rodoreda, amb qui mantingué una perllongada relació epistolar publicada posteriorment. Uns mesos més tard, procedent del camp de concentració d'Agde, s'hi incorporà Agustí Bartra. Entre tots dos naixeria una relació que havia de durar tota la vida. Anna Murià i Agustí Bartra s'embarcaren el 28 de gener de 1940 rumb a la República Dominicana. Era la primera parada d'un viatge que un any més tard havia de dur-los a Cuba i, finalment, l'11 d'agost de 1941, a Mèxic, on romandrien, amb el parèntesi de les estances als Estats Units, fins al retorn a Catalunya, el 1970. En total, trenta-un anys d'exili. Un exili trist, com tots

el exilis, però fecund, tant en la vessant personal com literària. Durant aquests anys crià dos fills, Roger i Eli; col·laborà, amb dedicació constant i feines esporàdiques al creixement de l'obra de Bartra, i encara tingué temps d'escriure tot un seguit d'obres que, majoritàriament, per raons òbvies, veurien la llum després del retorn a Catalunya. Gràcies a l'amistosa acollida d'un grup de joves amics, aquesta nova etapa els resultà gratificant, malgrat els canvis que la seua terra havia patit, i que ha Mèxic havien restat els fills. Com és ben sabut, les gestions d'amics de Terrassa com Jaume Canyameres propicià que hi anaren a viure els darrers anys de la seua vida. Anys intensos i altament productius per als dos, tal i com relata Anna Murià a la *Crònica de la vida d'Agustí Bartra*. Aquesta felicitat compartida fou però estroncada per la mort de Bartra, el 7 de juliol de 1982. Després del retorn, Anna Murià publicà nombrosos llibres: el llibre de contes *El país de les fonts* (1978) i dues novel·les, *Res no és veritat, Alicia* (1984) i *Aquest serà el principi* (1986).

Hi hem d'afegir, a més, la novel·la juvenil *El meravellós viatge de Nico Huehuatl a través de Mèxic* (1974) i les obres més explícitament autobiogràfiques de la seua producció: *El llibre d'Eli* (1982), que parla de la relació amb la seua filla; i *Crònica de la vida d'Agustí Bartra* (1983). Per últim, hem d'esmentar la dedicació a la crítica literària, amb els llibres *L'obra d'Agustí Bartra* (1975), l'estudi introductor a la versió castellana del poemari de Bartra *Quetzalcoatl* (1988) i els nombrosos articles periodístics dispersos, que darrerament, fins als noranta-sis anys, publicà al *Punt del Vallès*, i que pròximament eixiran, merescudament, en format de llibre.

Mentre escric aquestes ratlles a la seua memòria, rellegesc les cartes que m'envià, que conserve com un tresor, i no puc evitar que m'envaesca la pena. Una pena, però, barrejada d'orgull, per haver tingut la sort de conèixer una persona con l'Anna. És gràcies als que com ella saberen mantindre's fidels a la seua terra i la seua gent en uns temps dramàtics, "on el món havia tancat els seus camins amb ordres d'un regne de gel i acer", per dir-ho amb paraules del seu estimat Agustí Bartra, que nosaltres podem encara alçar la nostra veu. Som els hereus de la seua lluita per la paraula.

